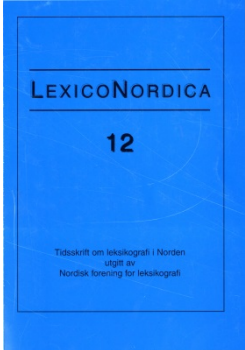

LexicoNordica

Forfatter:	Bo Svensén	
Anmeldt værk:	R.R.K. Hartmann (Ed.): <i>Lexicography. Critical Concepts. I-III</i> . London & New York 2003: Routledge	
Kilde:	LexicoNordica 12, 2005, s. 309-322 [NB. Fejl i filens paginering. Filens sidetal er 309-14]	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Bo Svensén

R.R.K. Hartmann (Ed.): *Lexicography. Critical Concepts*. I–III. London & New York 2003: Routledge.

Texttypen

Detta är en typ av publikation som vi inte brukar vara bortskämda med inom lexikografin. Artikelsamlingar är visserligen ganska vanligt förekommande inom vårt område, men sådana kan uppträda i olika former och vara tillkomna av olika anledningar och med olika syften. Om man enbart håller sig till dem som publiceras i bokform, skulle man grovt kunna räkna med åtminstone följande typer.

1. *Systematiskt uppbyggd hand- eller lärobok*. Artiklarnas omfattning och uppläggning, liksom deras inbördes ordning och relationer, är mer eller mindre strängt reglerade av en redaktör, som följer en på förhand uppgjord plan. Bidragen är oftast författade på beställning och alltså nyskrivna för ändamålet. Normalt blir de flesta aspekterna av ämnesområdet täckta. Exempel: Hausmann & al. (Hrsg.) 1989–91.

2. *Redogörelse för ett särskilt projekt eller ett specialområde*. Här blir den redaktionella styrningen av bidragen mindre påtaglig – det är i stor utsträckning författarna som bestämmer innehållet, och artiklarnas omfattning och uppläggning är något friare. Det är inte alltid så att bidragen är författade på beställning för den aktuella boken, och det är inte heller säkert att de flesta aspekterna av ämnet blir täckta. Däremot finns det alltid ett innehållsmässigt samband mellan bidragen. Exempel: Sinclair (Ed.) 1987, Cowie (Ed.) 1998.

3. *Konferensrapport*. Här är ingenting skrivet på beställning, utan bidragen har tillkommit på författarnas initiativ, och det är författarna som bestämmer innehållet. Texterna är normalt nyskrivna för ändamålet. Någon allsidig överblick över ämnesområdet kan man knappast vänta sig, inte heller något starkare inbördes samband mellan bidragen. Exempel: Fjeld (red.) 1992 och alla följande volymer med titeln *Nordiska studier i lexikografi*.

4. *Festskrift*. Här är friheten ännu större. Bidragsgivarna är visserligen mest kolleger inom samma ämne som festföremålet, men de kan också representera andra (mer eller mindre närliggande) ämnen, och ibland är de kanske bara vänner från privatlivet. Urvalet blir därför ganska brokigt, och någon allsidig belysning av något särskilt ämne erbjuds knappast. Bidragen är i regel nyskrivna för ändamålet (i vissa

fall dock kanske ”framplockade ur byrålådan”). Exempel: Allén & al. (red.) 2001.¹

5. ”Reader”. Bidragen existerar redan innan boken planeras och är alltså inte nyskrivna för ändamålet. De utväljs av en redaktör, som normalt inte har någon möjlighet att påverka deras omfång och utformning. Texternas ålder och aktualitet kan variera högst betydligt, och många av dem är ofta medtagna enbart på grund av sin vetenskapshistoriska betydelse. Exempel: det verk som utgör ämnet för denna artikel.

Strukturen

Trebandsantologin *Lexicography. Critical Concepts* ingår i en serie som har till syfte ”to make available in the form of compact readers the most groundbreaking texts for particular subject fields” inom filosofi, samhällsvetenskap, språkvetenskap och litteraturvetenskap. Den innehåller 70 texter av sammanlagt 75 författare, och det totala sidantalet uppgår till 1 336. Detta låter mycket men framstår som ett ganska blygsamt omfång vid en jämförelse med seriens artikelsamlingar inom morfologi, pragmatik, psykolingvistik och semantik, som var och en omfattar sex volymer och har ett sidantal som varierar mellan 2 600 och 3 200.

Uppläggningsen är mycket ambitiös – med en mängd för- och eftertexter, rubriker etc. på olika nivåer – och har uppenbarligen till syfte att dels sortera in texterna i olika fack, dels framhäva sambandet mellan dem.

Om vi börjar på ”meganivån”, kan vi konstatera att verket som helhet är försett med ett antal utanförtexter. De som återfinns i början av volym I, dvs. förtexterna, utgörs av ett kort förord, en kronologisk tabell över alla de 70 texterna (med källuppgifter) och en allmän introduktion. I slutet av volym III finns en eftertext i form av ett utförligt register.

I den allmänna introduktionen urskiljer Hartmann tre olika områden inom den praktiska lexikografin (insamling/urval, bearbetning/beskrivning, presentation/publicering) och sex inom metalexikografin (ordbokshistoria, ordbokskritik, ordbokstypologi, ordboksstruktur, ordboksanvändning och ”ordboks-IT”), vilka han diskuterar med ut-

¹ Ett specialfall utgör den retrospektiva typ av festskrift som helt och hållet består av texter författade av festföremålet självt. Det ligger i sakens natur att ingen av dem är nyskriven för ändamålet, liksom att deras aktualitet kan vara mycket varierande. Exempel: Allén 1999.

gångspunkt huvudsakligen från sina egna erfarenheter och insatser på respektive område. Introduktionen har sina egna eftertexter, främst en allmän bibliografi över bl.a. hand- och läroböcker, referensverk, konferensvolymerna och tidskrifter samt en översikt över lexikografiska sammanslutningar och forskningsinstitutioner.

Var och en av volymerna har fått en egen undertitel:

- I. Dictionaries, Compilers, Critics and Users
- II. Reference Works across Time, Space and Languages
- III. Lexicography, Metalexigraphy and Reference Science

Inom varje volym finns tre avdelningar, som var och en innehåller texter där lexikografen betraktas utifrån ett visst "perspektiv". Vi har alltså att räkna med sammanlagt nio sådana "perspektiv", som har fått dessa rubriker:

1. Compiler Perspectives
2. Critical Perspectives
3. User Perspectives
4. Historical Perspectives
5. Regional Perspectives
6. Linguistic Perspectives
7. Typological Perspectives
8. Structural Perspectives
9. Interdisciplinary Perspectives

Varje avdelning har en förtext i form av en introduktion där varje text och dess författare presenteras i ett eget avsnitt. I slutet av varje sådant avsnitt ges hänvisningar till andra avdelningar eller texter som anses vara innehållsligt besläktade. Introduktionen avslutas med noter och en bibliografi.

Texterna

De principer för urvalet som Hartmann har följt framgår av förordet. Han konstaterar där att lexikografen som akademiskt ämne ännu är relativt ung och att det inte finns några omfattande samlingar av "classical and other significant writings on dictionary-making and dictionary research". Bristen på förebilder har därför medfört att urvalet av texter har blivit ganska personligt: "I had to follow my instincts to do the job".

Urvalet kan betraktas utifrån flera olika utgångspunkter.

Ser vi till texternas ålder, visar det sig att 9 av de 70 härrör från 2000-talet, 58 från 1900-talet, 2 från 1800-talet och 1 från 1700-talet. Av de således 58 texter som härstammar från 1900-talet har 3 tillkommit före 1950 och 55 under seklets andra hälft. Dessa 55 texter fördelar sig på decennier så här:

1950–59	1
1960–69	4
1970–79	7
1980–89	25
1990–99	18

Fördelningen kan sägas ganska väl avspegla den utveckling som har ägt rum, i varje fall när det gäller antalet publikationer: det metalexikografiska genombrottet inträffade på 1980-talet och höll i sig under det närmast följande decenniet.²

Av de 70 artiklarna är nästan hälften (32 stycken) hämtade från andra artikelsamlingar, 22 är utdrag ur handböcker eller monografier och 13 har tidigare publicerats i tidskrifter.

Nästan alla bidrag (63 stycken) är ursprungligen publicerade på engelska. Av de 7 icke engelskspråkiga bidragen har ett bibehållits i sin franska språkdräkt, medan de övriga (2 italienska, 2 ryska, 1 spanskt och 1 tyskt) presenteras i engelsk översättning.

Men publiceringsspråket är en sak och texternas ursprung är en annan. Hur är då fördelningen på geografiska regioner/lexikografiska traditioner? Av texterna kan 4 sägas tillhöra den tyska sfären, och lika många härrör från Skandinavien. Den romanska lexikografen (om man nu kan tala om en sådan) har 5 representanter och den slaviska 3, medan inte mindre än 12 texter i någon mening härrör från Asien och Mellanöstern. De övriga, ca 40 stycken eller drygt hälften av det totala antalet, hör hemma i den anglosaxiska lexikografiska traditionen.

Liksom urvalet av texter är ganska personligt, kommer också de följande synpunkterna på urvalet att vara ganska personliga.

1. ”Compiler Perspectives”

² Det bör också nämnas, att författarna i ett tjugotal fall har uppdaterat sina bidrag inför denna utgåva eller inför något tidigare omtryck.

Det hela börjar med ordboksförfattarna, bland vilka vi återfinner två äldre ”klassiker”. Den äldsta är från 1747, och när detta är sagt inser varje anglist att det är fråga om Samuel Johnsons berömda ”The Plan of a Dictionary of the English Language” riktad till earlen av Chesterfield. Den yngre av de två har till upphovsman OED:s skapare James A.H. Murray, som i en berömd föreläsning år 1900 skildrar den engelska lexikografins historia från tiden före Johnson till sin egen samtid. En tredje text, hundra år yngre än Murrays, har själva OED som ämne. Redan nu gör sig alltså den anglosaxiska dominansen gällande, och förekomsten av två tunga klassiker ger en påtaglig lexikografihistorisk karaktär åt urvalet.

Som motvikt till det historiska ingår också några sentida handboks-texter om ordboksprojekt, varav en är hämtad från en ”yngre klassiker”, Ladislav Zgustas välkända handbok (Zgusta 1971). På det hela taget utgör dessa utdrag kanske inte de mest inspirera(n)de partierna i respektive böcker; ett undantag är dock det som hämtats ur andra upplagan av Sidney Landaus introduktionsbok (Landau 2001), som det är ett rent nöje att läsa och som visar att det faktiskt går att skriva intressant om hur man driver ordboksprojekt (”Dictionary making is nothing less than the attempt to fashion a custom-made product on an assembly-line basis.”). De 25 sidor som upptas av en tråkig artikel om utbildning av lexikografer 1979–95 hade däremot gärna kunnat användas till något bättre.

2. ”Critical Perspectives”

De flesta läsare kanske utgår från att de kritiska perspektiven åtminstone delvis skall handla om det man i första hand förknippar med termen ”ordbokskritik”, alltså att man här skall finna en eller annan viktig eller förebildlig ordboksrecension. Så är emellertid inte fallet. I stället börjar det med en anglosaxisk klassiker från 1800-talets mitt med titeln ”On some deficiencies in our English dictionaries”. Författaren, Richard Chenevix Trench (1807–86), gör där en detaljerad genomgång av de brister han funnit hos de engelska ordböcker som tillkommit under de 100 åren mellan Johnson och hans egen tid. Uppsatsen omfattar hela 46 sidor, varav 14 upptas av författarens 289 (!) fotnoter; återigen står lexikografihistoria i anglosaxisk tappning i fokus.

I övrigt innehåller avdelningen två undersökningar av specialproblem: James E. Iannuccis ”Meaning discrimination in bilingual dictionaries” från 1962, en modern klassiker som väl försvarar sin plats (fast kanske inte just här), och en undersökning av hur olika

amerikanska ordböcker anger acceptabilitet hos vissa uttryck – delvis under intryck av den mycket omdiskuterade bristen på sådana angivelser i *Webster's Third* och den ryktbara "usage panel" som inrättades i samband med arbetet på *American Heritage Dictionary*. Avdelningen avslutas med en artikel som kan hänföras till kategorin metakritik, dvs. analys och bedömning av ordboksrecensioner.

3. "User Perspectives"

De åtta texter som skall belysa användaraspekten uppvisar en provkarta på undersökningar av dels attityder till ordböcker och deras användning, dels användares behov av information och deras förmåga att finna och tillgodogöra sig denna information.

Märkligt nog återfinns här Clarence L. Barnharts välkända "Problems in editing commercial monolingual dictionaries" från 1962, som mest handlar om urval. Intressantare ur ett användarperspektiv är då Randolph Quirks redovisning av en attitydundersökning med titeln "The social impact of dictionaries in the UK" (1973) och ett nordiskt bidrag om en undersökning av användarbeteende, Krista Varantolas "Translators and their use of dictionaries: User needs and user habits" (1998). Den från rent allmän synpunkt nyttigaste artikeln i denna avdelning är dock Hilary Nesis genomgång av litteraturen om konsultationsprocessen och dess olika stadier ("The specification of dictionary reference skills in higher education", 1999).

Användarforskningen anses i regel ha till yttersta syfte att bidra till att göra ordböckerna bättre, men ibland handlar det också om att angripa problemet från andra hållet, dvs. förbättra användarnas konsultationsfärdighet. För en svensk (nordisk?) läsare verkar det tyvärr något orealistiskt att föreställa sig systematisk undervisning i ordboksanvändning i skolorna och vid universiteten, men det är möjligt att någon inspiration kan hämtas från avdelningens två bidrag som behandlar det ämnet.

4. "Historical Perspectives"

Rubriken kan väcka förväntningar av två slag beträffande innehållet: antingen handlar det om historisk lexikografi, eller också är det fråga om lexikografihistoria. En blick på innehållsförteckningen visar att det mest är det senare alternativet som gäller men att det också finns texter som behandlar båda aspekterna samtidigt. Flera av de nio bidragen

härstammar från en artikelsamling som Hartmann själv tidigare har redigerat (Hartmann [Ed.] 1986).

Eventuella farhågor att den engelska dominans som kännetecknar "Compiler Perspectives" skall fortsätta här besannas bara delvis. Av bidragen om anglosaxisk lexikografihistoria vill jag särskilt framhålla ett utdrag ur Herbert C. Mortons skildring av ett av världens mest omskrivna ordboksprojekt: *Webster's Third* (Morton 1994). En kombination av lexikografihistoria och historisk lexikografi utgör Noel Osseltons "Murray and his European counterparts", som dock utöver OED koncentrerar sig på Grimm, Littré och *Woordenboek der Nederlandsche Taal* och helt förbigår exempelvis SAOB.

Ett par besläktade discipliner har också lämnat bidrag: ett handlar om den historisk-komparativa lingvistikens betydelse för lexikografins utveckling och ett om nio encyklopedier före *l'Encyclopédie*.

Lexikografihistoriska framställningar löper lätt risken att utvecklas till "katalogarior", och helt och hållet har väl inte texterna i den här avdelningen lyckats undvika detta.

5. "Regional Perspectives"

Med "regional" avses tydligen 'icke-brittisk' och 'icke-amerikansk', något som ytterligare förstärker det anglocentriska intryck av urvalet som man aldrig riktigt kan frigöra sig från.

I den här avdelningen finner vi – utöver texter om arabisk, indisk, persisk, kinesisk och italiensk lexikografi – redogörelser för det lexikografiska arbetet i två samväldesländer med lite speciella språkliga situationer och lexikografiska behov: Sydafrika med både afrikaans och de inhemska språken att ta hänsyn till, Australien med aboriginspråkens särskilda behov. Dessa två texter (författade av de ledande gestalterna i respektive land, Rufus H. Gouws och Arthur Delbridge) skiljer sig fördelaktigt från de övriga på så sätt att de är mer probleminriktade än lexikografihistoriska och därigenom inte på samma sätt riskerar att bara bestå i uppräknningar av namn och årtal.

Man kan faktiskt diskutera hur meningsfull den här avdelningen är. Utrymmet är begränsat, och urvalet kan aldrig bli särskilt representativt. Personligen skulle jag ha nöjt mig med Gouws och Delbridge (eller enbart Gouws), tillsammans med Marie-Noëlle Lamys "Innovative practices in French monolingual learners' dictionaries as compared with their English counterparts" (men varför den skall anses representera ett "regionalt" perspektiv är för mig en gåta).

6. *"Linguistic Perspectives"*

Det kan möjligen verka småaktigt att hänga upp sig på texternas placering under de olika rubrikerna; det som betyder något är ju deras egenskaper (är de nyttiga, intressanta, viktiga osv.?). Men jag kan inte låta bli att förundra mig över hur man under det "lingvistiska perspektivet" kan inordna inledningen till en artikelsamling om australisk aboriginlexikografi (som hade bort tas med i avdelning 5, eller helst inte alls), vidare en artikel med titeln "The bilingual dictionary: Definition, history, bidirectionality" och ytterligare en med titeln "Dictionaries of Spanish in their historical context" (som båda hör hemma under 4).

I den här avdelningen hade man kanske snarare väntat sig texter om den lingvistiska bakgrunden till behandlingen av några viktiga informationstyper i ordböcker. Sådana förekommer också, men inte i den utsträckning, med de författare och med de teman som kanske hade varit önskvärda. Vid sidan av ett bidrag med några allmänna synpunkter hämtade ur en bok av Henry Sweet från 1899 finner vi här texter om grammatiska kategorier och termer när det gäller mexikanska indianspråk, om lexikografisk behandling av idiom och ordspråk (från inledningen till en kinesisk-engelsk ordbok) och om affixmorfologins behandling i swahiliordböcker.

7. *"Typological Perspectives"*

Om jag ställer mig ganska kritisk till avdelningarna 5 och 6, har jag nästan bara gott att säga om den typologiska avdelningen, där det förekommer texter av två slag: dels sådana där man efter olika kriterier upprättat ordbokstypologier, dels sådana som behandlar enstaka ordbokstyper.

Mer än hälften av utrymmet upptas här av tre inbördes relaterade bidrag, varav åtminstone två har uppnått klassikerstatus: Lev V. ĩerbas banbrytande text från 1940 (presenterad i engelsk översättning: "Towards a general theory of lexicography"), som bygger på oppositioner, och Yakov Malkiels särdragsbaserade "A typological classification of dictionaries on the basis of distinctive features" från 1962. Den tredje texten (av Pjotr N. Denisov, från 1977) jämför ĩerbas teori med Malkiels och andras teorier i samband med en diskussion av vilka typer av inlärningsordböcker som lämpar sig för olika användargrupper. En snyggt komponerad trio.

Inlärningsordböcker utgör tema även för flera andra bidrag under den här rubriken, vilket är ganska naturligt med tanke på dessa ordböckers stora betydelse för lexikografins utveckling under senare decennier. Här återfinner vi Anthony Cowies (nu kanske aningen föråldrade) ”EFL dictionaries: Past achievements and present needs” från 1984, ett utdrag ur en monografi om encyklopediska inlärningsordböcker och en text om bilingvalisering av ordböcker.

8. ”*Structural Perspectives*”

Med ”struktur” menas här tydligen dels det som vi normalt menar med ”ordboksstruktur”, dels (och något oegentligt) behandlingen av enskilda informationstyper inom ordboksartikelns ram. Också denna avdelning betraktar jag som betydligt intressantare än nr 5 och 6.

Den omfångsrikaste texten är ytterst välmotiverad eftersom den utgör något av en milstolpe när det gäller metalexikografisk begreppsbildning och terminologi: Franz Josef Hausmanns och Herbert Ernst Wiegands ”Component parts and structures of general monolingual dictionaries: a survey”, hämtad från Hausmann & al. (Hrsg.) 1989–91. Glädjande nog är den franska lexikografiska traditionen representerad här med en annan viktig text om ordboksstruktur, nämligen ett utdrag (med originalspråket bibehållet) ur Jean och Claude Dubois’ lexikografiska introduktionsbok (Dubois & Dubois 1971). Övriga strukturinriktade bidrag gäller betydelseordning inom ordboksartiklar (Barbara Ann Kipfer) och hänvisningar i tvåspråkiga fackordböcker (Sandro Nielsen).

Bland de texter som behandlar enskilda informationstyper vill jag främst nämna Patrick Hanks (numera nästan klassiska) presentation av Cobuild-definitionerna och de tankar och principer som ligger bakom dem. De övriga två (kanske inte lika angelägna) texterna ägnas åt uttalsnotation i amerikanska ordböcker resp. markeringsangivelsernas uppkomst och utveckling i engelska ordböcker.

9. ”*Interdisciplinary Perspectives*”

Här väntar man sig rimligtvis bidrag om lexikografins förhållande till angränsande discipliner, ett ämne som i många stycken är lite kontroversiellt, och ett par sådana texter har också kommit med. Den ena (av Hans H. Meier) går in på förhållandet mellan lingvistik och lexikografi och betonar lingvistiskt inriktade teoriers betydelse för

praktisk lexikografi (under den lite kontroversiella rubriken "Lexicography as applied linguistics"). Författaren till den andra texten, Fred W. Riggs, beträder också minerad mark genom att beskriva terminografi och lexikografi som skilda discipliner (han använder adjektivet "complementary"), med det ofta förekommande argumentet att de har olika angreppssätt: terminologerna arbetar onomasiologiskt och lexikograferna semasiologiskt.

Begreppet "reference science", som ibland brukar användas som ett slags överbegrepp, är temat för två texter. Den ena gör en historisk exposé (från kilskrift till dator), medan den andra snarare diskuterar själva begreppet (definierat såsom innefattande "all aspects of organizing data, information, and knowledge in any format whatever, for any purpose whatever, using any materials whatever"). Ett par andra bidrag behandlar ämnen som är gemensamma för all "reference science": ett om illustrationernas funktion (av den stora auktoriteten på området, Werner Hupka) och ett av lite mer "profetiskt" slag (W. Steven Dodd: "Lexicomputing and the dictionary of the future", 1989).

Som sista text i den här avdelningen – och i hela verket – har Hartmann infört ett utdrag ur sin egen lexikografiska introduktionsbok (Hartmann 2001).³ Texten handlar visserligen mest om metoder, men de sista sidorna ägnas åt en diskussion om ordboksforskningens plats i ett interdisciplinärt perspektiv.

*

Jag har kommenterat urvalet av texter i de olika avdelningarna relativt utförligt eftersom den aspekten är helt central när det gäller en antologi. Men ett urval innebär samtidigt ett utelämnande, och kritiska synpunkter på att vissa texter har tagits med bör i rättvisans namn kompletteras med förslag till texter som kunde ha tagits med i stället. Även de följande synpunkterna – det måste betonas – är personliga.

Den anglosaxiska dominansen har inneburit att man bland bidragsgivarna saknar tunga namn som Henri Béjoint, Thierry Fontenelle, Ulrich Heid, Igor Mel'auk, Alain Rey, Josette Rey-Debove m.fl. Men även på den anglosaxiska sidan lyser några framstående representanter med sin frånvaro, t.ex. Sue Atkins, Charles Fillmore och John Sinclair.

Ambitionen att täcka in så stora delar som möjligt av ämnet har ibland medfört att ganska perifera aspekter har behandlats på bekostnad av mer centrala teman. Jag saknar exempelvis texter av mera grundläggande slag om sådana ämnen som korpuslexikografi, ordboken

³ Jfr Svensén 2002:295–299.

som text, kollokationer, ekvivalens och ekvivalenter, språkprov, juridik och etik. I flera av dessa fall skulle de i urvalet saknade författarna ha kunnat lämna värdefulla bidrag.

Men i princip är det en omöjlig uppgift att på detta trots allt begränsade utrymme sammanställa ett representativt urval texter från ett så stort område som lexikografin, och Hartmann själv är fullt medveten om att de lösningar han valt inte kan tillfredsställa alla: "All this meant making awkward decisions, further complicated by considerations of availability, budget [...] and relative length. The eventual restriction to 70 chapters meant having to leave out several important personalities, texts, topics and perspectives." För egen del kan jag bara uttrycka min förståelse för hans svårigheter men samtidigt konstatera att hans personliga preferenser på en del punkter inte sammanfaller med mina.

Teknikaliteter

Som redan har påpekats, är verkets uppläggning mycket ambitiös. Hartmann har lagt ner stor möda på att (med hjälp av rubriker, sammanfattningar, hänvisningar etc.) skapa något slags sammanhängande helt av denna brokiga mångfald av texter. På det hela taget har han väl lyckats någorlunda med tanke på förutsättningarna, låt vara att vissa texters inordning under resp. "perspektiv" kan ifrågasättas och att hänvisningarna till avdelningar och texter med besläktat innehåll ibland kan verka långsökta.

De tre volymerna har en stram och tilltalande formgivning och typografi. Korrekturfelen, som i de flesta fall har drabbat franskspråkiga inslag i texten, är få och i regel betydelselösa.

Registret däremot företer påtagliga brister. Det verkar ha sammanställts rent mekaniskt av någon som inte är bekant med innehållet i texterna och som inte heller vid korrekturläsningen har lagt märke till de egendomligheter som har uppstått. Det skall villigt erkännas att det kan vara svårt att utarbeta ett register till 70 så heterogena texter, men även den lexikografiskt obevandrade borde känna sig manad att kontrollera saken när två (nästan) omedelbart efter varandra följande registerposter visar sig lyda exempelvis "Gove, P. B." resp. "Gove, Philip", "Orszagh, Ladislás" resp. "Országh, Lázló", "(The) *Concise Oxford Dictionary* (COD)" resp. "(The) *Concise Oxford Dictionary of Current English*", "*Encyclopaedia Britannica*" resp. "*Encyclopedia Britannica*" osv. Flera sådana dubbleringar och felsorteringar är resultatet av rena korrekturfel: "Chinese metalexigraphy" resp.

”Chinese metalexacography [sic]”, ”*Dictionnaire du Français Contemporain* (DFC)” resp. ”*Dictionnaire du française [sic] contemporain*”, ”*Diccionario de la Lengua Española*” resp. ”*Diccionario de la la [sic] Lengua Española*” osv. Andra besynnerligheter är lite svårare att genomskåda men hade kunnat elimineras om Hartmann själv hade läst igenom registret (för det kan han knappast ha gjort), t.ex. ”*Dutch Woordenboek der Nederlandsche Taal*” resp. ”*Woordenboek der Nederlandsche Taal* (WNT)”, ”Calepinus, Ambrosius” resp. ”Ambrogio Calepino of Bergamo”, ”Onions, Craigie” resp. ”Onions, C. T.” (att det har skett en sammanblandning av namnen C. T. Onions och W. Craigie inser varje engelsk lexikograf) osv. Det är synd att ett så ambitiöst och påkostat verk skall skämmas av den här typen av fel, som lätt hade kunnat undvikas.

Däremot kan läsaren kanske inte begära att man i registret till en sådan här artikelsamling skall ha harmoniserat terminologin. Vi får därför acceptera att registret upptar både ”entry words”, ”head word” och ”lemma”, ”idiomatic expressions” och ”idioms”, ”meaning(s)” och ”sense(s)”, ”multiword lexeme” och ”multi-world [sic] lexical unit (MLU)”, ”orthography” och ”spelling”. Dock bör i sådana fall hänvisning göras mellan likbetydande termer (vilket också har skett på några ställen, men i helt otillräcklig omfattning).

För vad och för vem?

Urvalet av texter i *Lexicography. Critical Concepts* framstår för mig som typiskt för genren ”reader”. Förlagets karakteristik av hela serien talar om ”the most groundbreaking texts”, Hartmanns förord om ”classical and other significant writings”. Många av texterna tillhör redan lexikografihistorien och är intressanta enbart som historiska dokument, och av de övriga kommer en del snart att gå samma öde till mötes. Antologins omedelbara praktiska nytta nu och i framtiden är därför ganska begränsad. Men – och det vill jag återigen betona – detta är inte Hartmanns fel utan är karakteristiskt för texttypen som sådan.

Det händer ibland att man gör skillnad mellan brukslexikografi och dokumentationslexikografi, där den förra är inriktad på att tillgodose individens omedelbara lexikaliska informationsbehov och den senare på att tillgodose ett kollektivs behov av att bevara lexikalisk information för framtiden. Man skulle för metalexikografiska produkter kunna skapa ett parallellt begreppspar och tala om dels ”bruksmetalexikografi”, som gäller samtida lexikografisk teori och metod och utgör inlägg i den aktuella vetenskapliga diskussionen, dels

”dokumentationsmetalexikografi”, som syftar till att göra skrifter som en gång har utgjort viktiga inlägg i diskussionen tillgängliga för eftervärlden. I den meningen är *Lexicography. Critical Concepts* till största delen en typisk dokumentationsmetalexikografisk produkt.

För vilken målgrupp kan nu denna antologi vara till nytta och glädje? För den allmänt lexikografihistoriskt intresserade är den givetvis av stort värde, särskilt som man där finner en del äldre texter som annars kan vara svåråtkomliga. Men själva sammanställningen av texter har också ett visst värde, nämligen som lexikografins historia ”sedd genom ett temperament”. För den praktiskt arbetande lexikografen eller för ”bruksmetalexikografen”, som söker specifika artiklar, är den mindre intressant eftersom en stor del av texterna redan är tillgängliga i någorlunda lätt åtkomliga artikelsamlingar av annat slag eller i tidskrifter med god spridning.

Givetvis finns det väl knappast någon som inte kan finna något av intresse i en antologi med ett så rikt varierat utbud av texter, och detta kan vara skäl nog för vissa bibliotek att köpa in verket. Detta gäller dock inte vilka bibliotek som helst. Ett fattigt institutionsbibliotek riskerar nämligen att köpet förbrukar en alltför stor del av bokanslaget: det pris som utgivaren anger i sin katalog är 475 pund, i svenska pengar drygt 6 400 kronor. *Lexicography. Critical Concepts* blir därmed huvudsakligen en angelägenhet för universitetsbiblioteken.

Litteratur

- Allén, S. 1999: *Modersmålet i fäderneslandet. Ett urval uppsatser under fyrtio år*. Göteborg: Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 25.
- Allén, S. & al. (red.) 2001: *Gäller stam, suffix och ord. Festskrift till Martin Gellerstam den 15 oktober 2001*. Göteborg: Göteborgs universitet. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 29.
- Cowie, A. P. (Ed.) 1998: *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press.
- Dubois, J. & Dubois, C. 1971: *Introduction à la lexicographie. Le dictionnaire*. Paris: Larousse.
- Fjeld, R. V. (red.) 1992: *Nordiske studier i leksikografi. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden 28.–31. mai 1991*. Oslo: Nordisk forening for leksikografi. Skrifter utgitt av Nordisk forening for leksikografi 1.
- Hartmann, R. R. K. (Ed.) 1986: *The History of Lexicography*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hartmann, R. R. K. 2001: *Teaching and Researching Lexicography*. Harlow: Longman.

- Hausmann, F. J. & al. (Hrsg.) 1989–91: *Wörterbücher / Dictionaries / Dictionnaires. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie / An International Encyclopedia of Lexicography / Encyclopédie internationale de lexicographie*. I–III. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Landau, S. I. 2001: *Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morton, H. C. 1994: *The Story of Webster's Third. Philip Gove's Controversial Dictionary and Its Critics*. New York: Cambridge University Press.
- Sinclair, J. (Ed.) 1987: *Looking Up. An Account of the COBUILD Project in Lexical Computing and the Development of the Collins COBUILD English Language Dictionary*. London: HarperCollins.
- Svensén, B. 2002: "Några nya introduktionsböcker om lexikografi". *LexicoNordica* 9: 295–311.
- Zgusta, L. 1971: *Manual of Lexicography*. Prague: Academia; The Hague: Mouton.

Bo Svensén
handsekreterare
Svenska Akademien
Box 2118
SE-103 13 Stockholm
bo.svensen@telia.com